

ובכל זאת

את ישראל — יום אחרי יום, צעד אחרי צעד — מדרך-המלך אל עתידה כמדינה דמוקרטית, חילונית, פלוראליסטית, ניטרלית, המשולבת במרחב.

אילו הייתי צריך לעשות זאת שוב, לא הייתי נוהג אחרת. ובכל זאת —

לעיתים, ברגע של שיעמום קיצוני בכנסת, אני מתגעגע אל הימים כאשר עמד הזקן הזה בראש השלטון.

כי אז היה עם מי להתווכח. היתה תיוה ברורה ומגובשת, שאפשר היה (וצריך היה!) לקרוא עליה תגר, לנתח את פירוכה, על יסודותיה.

זה היה אתגר אינטלקטואלי. זה חייב מידה כלשהי של אומץ לב רעיוני ופוליטי.

ואילו כיום אין שום תיוה, יש בליל של סיסמות סותרות, דיסה של תוכניות חסרות-משמעות.

איך אפשר להתווכח עם דבר כזה?

אני סבור כי בגוריון הוא הוגה-דיעות או כוח אינטלקטואלי מופלג. אך בהשחאה לאחרי, הוא ענק הרוח. היה תענוג להתמודד עימו.

ואילו כיום, בעולם של גמדים, אתה מרגיש שגם אתה מתגמד איכשהו.

★ ★ ★

ר בגוריון שייך לעבר. יש להדגיש: לעבר. אבל יש גם להדגיש: הוא שייך.

חותמו טבוע על תקופה שלמה בחיי המדינה הזאת, התקופה המכרעת בחיי כולנו — משנת 1947 עד שנת 1963. היא היתה חילה ערב מלחמת-תש"ח, והיא הסתיימה בהיעלם השרידים האחרונים של מלחמת-סיני.

ברגע גדול אחד, במאי 1948, היה קולו של הזקן הזה הקול של כולנו, קולה של המדינה.

זוהי זכותו ההיסטורית, והיא לא תימחק לעולם.

בגוריון לא הקים את המדינה, ואין הוא אדריכלה, כפי שטוענים חסידיו. המדינה הוקמה על-ידי שני דורות של חלוצים, ועל-ידי דור של חיילים. במלחמת תש"ח לא הכריעו מצביאים גאונים, ולא איסטראטגים מרחיקי-ראות. היתה זאת התנגשות סטיכית של שתי אומות, וניצחה האומה היותר-מגובשת והיותר-מאורגנת.

אבל בגוריון הוא אדריכל המיטר הקיים במדינה. הוא, כהתגלמות הפוליטית של דור העליה השנייה, תירגם את המאחיים והתפיסות והדיעות הקדומות של המוני העולים הציוניים לדפוטים מגובשים של הנחיה רעיונית ופעולה פוליטית.

מאז נטש את השלטון, לא השתנה מיטר זה. כמה מגמות בגוריונות מובהקות החולשו ונעלמו. אך שום דבר לא נוסף. **הדבר השולט כיום במדינה הוא מיטר בגוריון ללא בגוריון.** והוא יישאר כזה עד אשר יקומו כוחות חדשים באמת, שיוולדו ויגשימו רעיון חדש.

★ ★ ★

עד אז, תישאר רוחו של הזקן הזה שרוייה על המדינה ועל המיטר בה. מצחים אנחנו להיאבק בה, לשרשה ולהחליפה ברוח אחרת.

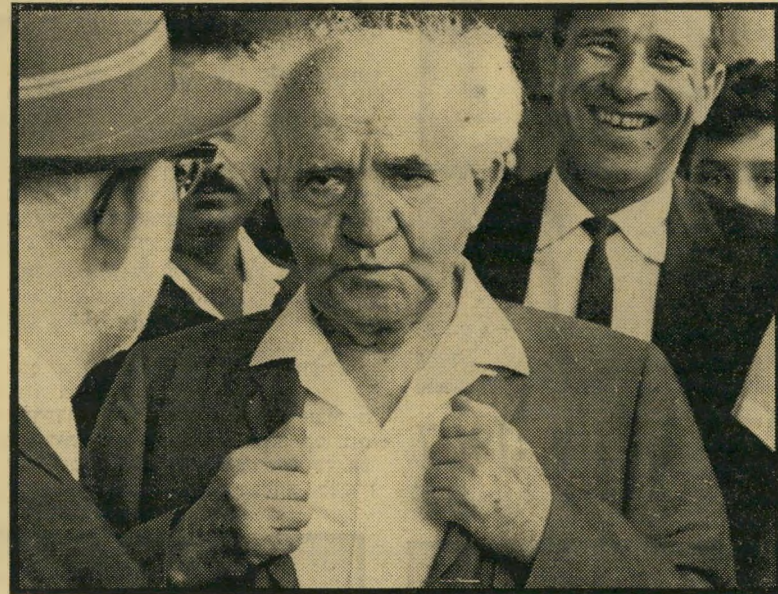
ובכל זאת: **כל הכבוד לזקן הזה. אין כמוהו.**

צעיר ממנו כ-30 שנה, מיוזשן הרי בה יותר ממנו?

★ ★ ★

אין בגוריון מרבה לבקר בכנסת. בחוש הרמאתי האופייני לו, הוא בא כשאין מצפים לבואו, ונעדר כשבואו צפוי. **אך ברגע שהוא בא — משתנה משהו בכנסת.**

לא רק מפני שכל החנפנים מאתמול מוסיפים, כמעט בעל כורחם, לכרכר סביבו גם עתה, פשוט מתוך הרגל, למרות שהם משמיעים ושונאים אותו.

הזקן הזה

אלא מפני שהוא משהו. מפני שיש לו מישקל סגולי.

ועל כמה חברים בממשלה ובכנסת אפשר לומר זאת?

הוא ממעט לבוא, והוא ממעט לדבר. שמעתי כמה נאומים, ואגוים אם אומר שהת' רשמתי עמוקות. עיקר דבריו הם דברי קינטור אישיים, סילוק-חשבונות קטנוני, תוך הצגת תמונה מעתתה, הגובלת לעיתים בי גיחוך.

ובכל זאת — **אחרי שמיעת עשרות נאומים רדודים, חסרי מעוף, חסרי עומק אינטלקטואלי, חסרי אופק, חסרי חוש היסטורי, חסרי השראה — יש משהו מרענן בנאומו של זקן חברי-הכנסת.**

אפילו כשדבריו אינם רציניים, אפילו כשאין בהם שמץ של חוש-פרופורציה — יש בהם מעוף. הם מפנים את המבט אל מרחקים בזמן ובחלל.

ואלוהים יודע כמה שזה חסר בכנסת זו!

★ ★ ★

היה לי חלק כלשהו בהרחקת הזקן הזה מן השלטון. איני יודע אם היה זה חלק קטן, או פחות קטן. נניח זאת לזיכוכו.

אני מאמין בכל לבי שהיטבתי לעשות. אני מאמין כי המשך שלטונו היה מרחיק

גם לכבד את יכולתו של בן 70 להתלהב מתגלית חדשה, להתרגש כנער.

הלוואי והיתה תכונה כזאת לי צעירים האפורים כליכך, הפרוץ איים כליכך, הדומים לעצים מירי בשים עוד לפני שהניבו פרי ראוי שון.

ערב יום הולדתו ה-80 גילה, לפתע, את בעיית ערביי ישראל. הוא הזמין אליו עסקנים ערביים, משוחח עימם בלהט, חוקר ושואל. אפשר לראות בכך סימן של צביעות.

לא יהיה חלקי עם אותם שרקו סביבו אך אתמול, והמסרבים כיום לי הקים במתעץ לחגיגת יום-הולדתו.

איני יכול לכבד את אותם שי השמיטו אתמול את המילה "את" מכל מוסמך — והמסרבים כיום לתת לו גישה לאותם המיסמכים עצמם.

לחמתי בדויד בגוריון מאז הצטרפתי, בגיל 14, לארגון הצבאי הלאומי. לחמתי בו, כעורך השבועון המסוים, כאשר הוא היה כשיא שלטונו ואונו, וכל פיקפוק בנאוניותו נחשב לחילול-הקודש.

הייתי נלחם בו גם כיום, אילו היה קיים שמץ של סיכוי שיחזור לשלטון.

הייתי נלחם בו ללא שינאה, כפי שעשיתי אתמול.

לכן יש לי הזכות לומר, בלב שלם ובפה מלא: **אני מחבב את הזקן הזה.**

אני נהנה ממנו. **אני מאחל לו עד מאה ועשרים.**

★ ★ ★

כ שאני מביט בו בכנסת, אני רואה לפני שמונים שנות היסטוריה. הוא מגלם אותן בגופו.

שמונים שנה! אני רואה לפני נער בעיירה פלונסק, מקום נידח בפולין, שהיה מחוץ נידח בקיסרות האדירה של הצאר הרוסי.

נער בסוף המאה ה-19 — בעולם שאין בו מכוניות ומכשירי-רדיו, שאין בו מטוסים וצוללות, שאינו חולם על אטומים וראקי-טות.

אני רואה לפני צעיר בן 18, הדורך בפעם הראשונה על אדמת ארץ-ישראל, המתעב את הקולות והריחות והמיבנים המזרחיים של נמל יפו.

אני רואה לפני איש שכל עולמו הרוחני התגבש בימים שצרפתים וגרמנים התחרו על שטחי-ענק באפריקה, כשהמפכה ה' בולשביקית היתה עדיין חבויה בחיק העתיד הרחוק, כשהבריטים שלטו בגלי הים והאמריקאים היו בני ארץ אגדתית מעבר לסוף העולם.

אני רואה כל אלה, ושואל את עצמי: מה הפלא?

האם פלא הוא שלא מצא תשובה לאת גרים הגדולים של ימינו — ימי הכלכלה המרחבת, ימי ההתעוררות האפרואסיאתית, ימי המדינה העל-לאומית והפלוראליסטית?

ואולי דווקא לחיפך, הפלא הוא שלמרות גילו המופלג, למרות הי שינויים העצומים שחלו במושגי העולם מאז ימי נעוריו, התקדם האיש בכל זאת כפי שהתקדם — אמנם לא די הצורך, אך בכל זאת לאין שיעור יותר מכל יהודי אחר בגילו, יותר מהרבה צעירים שיכלו להיות בניו ואף נכדיו.

★ ★ ★

יש משהו צעיר, כמעט ילדותי, בתר-כובת הנפשית המסובכת של הזקן הזה — משהו צעיר, שאינו קיים בלבם של צעיר-רים ביולוגיים רבים, הממלאים כיום את הזירה הפוליטית.

בגיל 70 גילה בגוריון את דון קישוט של טרובאנסט, והוא עט עליו כילד שקיבל את הרכבת החשמלית הראשונה. אפשר היה לצחוק מזה. אבל אפשר היה